

Japonske kolone vržene nazaj na centralni fronti

Bitke v provinci Šantung se nadaljujejo. Tokijska vlada pričela izvajati zakon splošne mobilizacije in odredila registracijo odraslih moških zaradi kritične militaristične situacije na Kitajskem. Visoki japonski vojaški in mornariški častniki odstavljani

Šanghaj, 9. maja.—Japonske militaristične avtoritete poročajo, da so bile kitajske guerilne čete, ki so ogražale Natungovo, važno mesto ob reki Jangtze, poražene v bitki v Japonci. Mesto je bila nevarnost izolacije japonske armade 10,000 mož vrnjena.

Šanghaj, 7. maja.—Kitajske militaristične čete so danes udrle v Natungov in japonski vojaški častniki proti uničenju. Poveljstvo japonske armade v Šanghaju je poslalo nove čete v Natungovo, mesto ob reki Jangtze, ki je oddaljeno okrog 60 milj od Šanghaja.

Šanghaj, 7. maja.—Japonske vojske operacije v južnem Šantungu so se izjalovile na Kitajskem. Kitajci so zdaj v profenzivi in so že drugič v šestih tednih bojevanja na tej fronti pri sovražniku nazaj.

Po desetih mesecih izbruhu raznosti se je situacija temeljno izpremenila. Japonci so se uverili, da bo vojna končana v tihem, sedaj pa je v glavnem sploh kaj, kajti Kitajci že govorijo o končni zmagi. Kitajska armada je bila po izbruhu vojne reorganizirana in je zdaj disciplinirana sila. Neutrality opazila pravilo, da nemški vojaški častniki vežbajo Kitajce, Rusija pošilja Kitajski bojna letala v pomoč.

Šanghaj, 7. maja.—Zdaj, ko japonski armadam na Kitajskem nov poraz, je vlada izvajati nekatere provizorijalne zakone splošne mobilizacije, ki bil sprejet v parlamentu v Šanghaju po ostri debati, v kateri opozicija poudarjala, da zahteva, da se japonski vojaški častniki opozicija je odnehala od tega, ko je premier Fumimaro Kono dal zagotovilo, da vlada izvajala zakon le v situaciji resne militaristične situacije na Kitajskem. Ta določa splošno mobilizacijo industrij, obratov in vseh virov in človeške

silne preobrat na fronti v provinci Šantung v centralni Kitajski, ki je sledil porazu japonskih čet, je prisilil vlado na izjavo politike. Večje število japonskih in mornariških častnikov je bilo odstavljenih in nove pozicije so dobili drugi. Vse odrasle moške so bili pozvani, naj se takoj registrirajo v policijski in mobilizacijski uradi, da se upirajo, bo ostro kaznovani.

Prvi veliki poraz so Japonci doživeli 6. aprila v bitki pri Čangvangu, ko so jih Kitajci prisilili na umik. To je bil prvi poraz moderne japonske armade. Neutrality opazila pravilo, da so Japonci v tej bitki izgubili 32,000 mož. Po porazu so začele prihajati japonske čete na fronto v provinci Šantung. Odrejane je nova ofenziva, ki pa se je izjalovila. Kitajci so odbili japonske čete in v zadnjih dneh pridri več milj daleč.

Šanghaj, 7. maja.—Kitajci so uverjeni, da bodo Japonci ponovno poraženi na fronti v provinci Šantung. Včeraj so izjavili japonsko bojno črto v Natungovi in se približali mestu Natungovo. Dve kitajske kolone so napredovali v Natungovo, v katerem je bila japonska posadka. Ta je bila uničena, ker je od-

rezana od glavne japonske armade. Poročilo se glasi, da so Kitajci pretrgali komunikacijske zveze in uničili čez sto tovornih avtov, ki so vozili živila in municijo japonski posadki v Natungovo.

Peking, 7. maja.—Japonci so zabarikadirali vse glavne vhode v to mesto, ko so se pričele širiti govorice, da se kitajske komunistične čete bližajo Pekingu. To mesto so Japonci zasedli kmalu po izbruhu sovražnosti. Neko poročilo pravi, da so se komunistične čete že vtihotapile v mesto in japonske avtoritete so uveljavile posebne odredbe glede policijskega nadziranja kitajskih prebivalcev.

Zadnje vesti

SAN FRANCISCO, Cal.—Kitajska "sedeča stavka" na japonskem tovornem parniku s starim železjem v tujakih luki.

WASHINGTON, D. C.—Predsednik Roosevelt se danes vrne v glavno mesto in, kot poročajo, se bo najprej bavil z embargom na bojne material za Španjolsko.

ZENEVA.—Svet Lige narodov se danes snide v Ženevi in Anglija je pripravila načrt za izbris Abesinije z zemljevida in iz Lige.

RIM.—Hitler je slovesno obljubil Mussoliniju, da prelaz Brenner ostane za "vse večne čase" meja med Italijo in Nemčijo.

DUNAJ.—Avstrijski naciji so izdali tirnico proti Feliksu Habsburgu.

TOKIO.—Japonci spet poročajo o zmagi nad kitajskimi guerilci v Šanghajski coni.

Ženske v službi angleške armade

Notranji minister objavil načrt

London, 7. maja.—Za ženske bo napravljen prostor v angleški armadi v prihodnji vojni. Tako je izjavil Leslie Hore-Belisha, notranji minister, ki je tudi orisal načrt vpisovanja žensk v teritorialne vojaške enote. Te imajo v področju obrambe proti napadom iz zraka.

"Ženske so prav tako sposobne za vojaško službo kot moški," je rekel minister. "V vojnem času bodo opravljale dela v ozadju, vozile lahke avtomobile, operirale telefonski in telegrafski sistem za bojno črto in dajale signale. Vsa ta dela opravljajo zdaj vojaki, katere bodo morale nadomestiti ženske v slučaju, da se Anglija zaplete v vojno."

Ottawa, Kanada, 7. maja.—Britsko-kanadski oborožitveni program, ki določa, da kanadske tovarne izdelujejo strelivo za obe deželi, so pričeli izvajati. Departament narodne obrambe je naznanil podpis pogodbe z John Inglis Co., municijsko in orožno firmo. Ta je dobila naročilo, da izdelava več tisoč pušk znamke Bren, ki bodo poslani v Anglijo. Naročilo znaša čez osem milijonov dolarjev.

Lojalisti v ofenzivi ob meji Francije

Čiščenje v fašistični armadi

Hendaye, Francija, 7. maja.—Španske čete so v ofenzivi, ki je bila včeraj odrejena, zasedli trikotno ozemlje ob meji Španije, Francije in male republike Andorre. Ofenziva je bila odrejena z namenom, da se zmanjša fašistični pritisk v osrednjem sektorju in ustavi prodiranje upornikov proti Seo de Urgelu in Puigcerdi. Lojalisti poročajo, da so v tej ofenzivi zasedli tri vasi in več strateških točk v hribih.

Fašisti izkazujejo nekaj uspehov v prodiranju na južnem koncu fronte v vzhodni Španiji. Tu operira armada, kateri poveljuje general Miguel Aranda. Vest iz fašističnih virov pravi, da so se morali lojalisti po topniškem bombardiranju umakniti iz strelskih jarkov v sektorju Alcala de Chisvert.

General Franco, vrhovni poveljnik fašistične armade, je odredil čiščenje v svojih vrstah. Več vojaških poveljnikov, ki so pokazali svojo nesposobnost, je odstavil. Poročila, ki prihajajo v Francijo, tudi pravijo, da se je pričelo čiščenje med civilnimi avtoritetami.

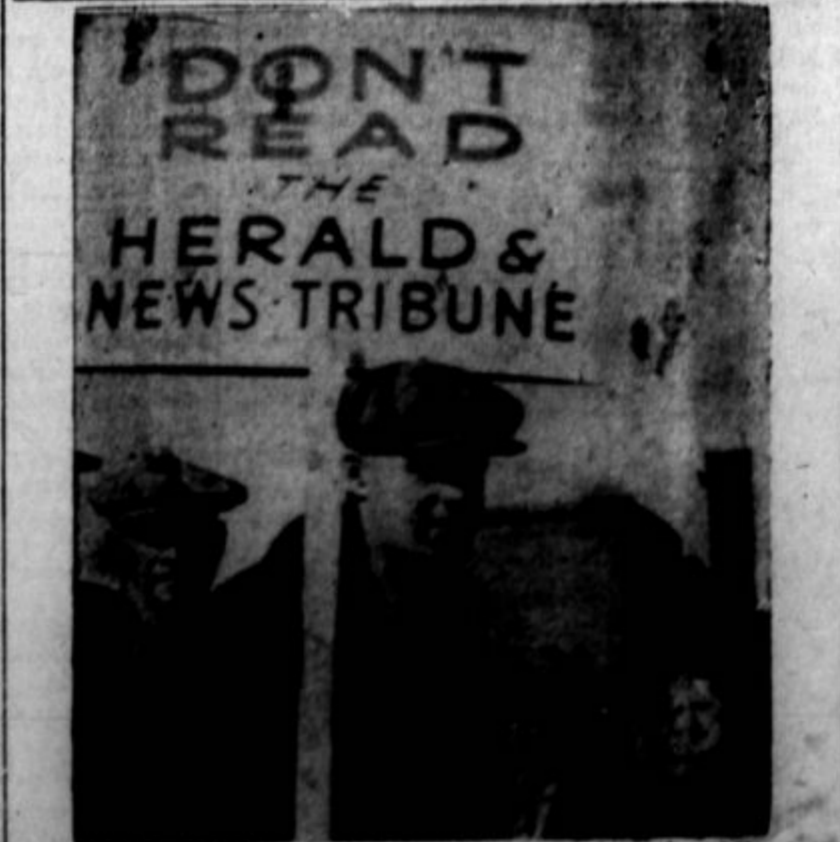
Hendaye, Francija, 7. maja.—Srdite bitke med lojalisti in fašisti v sektorju Aliagi za posest ceste, ki vodi do Sredozemskega morja, se nadaljujejo. Fašistične kolone operirajo v gorovju pri Villaroyu in Los Pinaresu, da zlomijo odpor španskih čet.

Vesti, ki so prišle v Francijo, pravijo, da so lojalisti z lahkoto odbili vse naskoke na svoje utrjene pozicije v tem gorovju.

Valencia, Španija, 7. maja.—Fašistični letalci so ponovno bombardirali Valencijo in predmestja, toda bombe, ki so jih vrhli, niso napravile posebne škode. Dve bombi sta treščili na francoski tovorni parnik Djem, ki se nahaja v pristanišču. Zanetili sta ogenj, ki pa so ga mornarji kmalu pogasili.

Kitajska in Japonska kupujeta orožje v Ameriki

Washington, D. C., 7. maja.—Kitajska in Japonska sta bili glavni kupovalki ameriškega orožja in municije v aprilu, poroča federalni odbor za kontrolo municije. Kitajska naročila orožja in municije so znašala \$2,527,161, japonska pa \$1,889,024. Vsa naročila iz zunanjih držav so znašala \$6,469,898. Mala estonska država je plačala za orožje in letala v Ameriki v zadnjem mesecu \$629,200.

Piketi pred uradom lista News-Tribune v Duluthu, Minn., po oklicu stavke častnikarjev.

Načrt proti CIO pred kongresom

Kongresnik hoče preprečiti organiziranje religioznih delavcev

Washington, D. C., 7. maja.—Zakonski načrt, naperjen proti Odboru za industrijsko organizacijo, je bil predložen v nižji kongresni zbornici. Avtor načrta je kongresnik Clare E. Hoffman, republikanec iz Michigana. Odbor CIO je pričel s kampanjo, da organizira religiozne delavce. Hoffman je dejal, da organizatorji obljubujajo tem delavcem višje plače, če se bodo organizirali v uniji CIO.

Načrt vsebuje provizijo, ki določa denarno kazen \$100 do \$5000 in maksimalni zapor pet let za vsakega, ki bi pobiral članarino od religioznih delavcev. "Denar, ki ga je appropriate kongres v religiozne svrhe, se mora rabiti samo v te svrhe," je dejal Hoffman. "Nobena razloga ne vidim, zakaj bi se religiozni delavci organizirali in plačevali prispevke uniji CIO."

Masna deportacija avstrijskih židov

Naciji zahtevajo odškodnino

Dunaj, 7. maja.—Nacijske avtoritete kujejo načrt glede masne deportacije židov. V tem letu bi v smislu načrta deportirali 30,000 židov, v prihodnjih pa bi se število povečalo. Deportacijski proces se bi financiral iz skladov, v katere se steka denar iz židovskega bogastva in posestev, katere so naciji konfiscirali.

V Avstriji je okrog 200,000 židov in 600,000 napol židov.

Dunaj, 7. maja.—Avtoritete v Gornji Avstriji so odredile formiranje "društva tovarišev", katerega bodo izključno tvorili nacijski jetniki, ki so bili do Hitlerjeve okupacije Avstrije zaprti v jetnišnici Garstan. Prvi korak organizacije, v kateri je več nacijev, ki so bili obsojeni v dosmrtno ječo, je zahteva, da morajo dobiti finančno odškodnino za vsa leta, ki so jih prebili v zaporu.

Berlin, 7. maja.—Nacijske avtoritete so odredile konfiskacijo imetja Maxa Reinhardta, gledališnega direktorja, ki je v Ameriki. Konfiskacija vključuje Reinhardtov grad v Leopoldskronu v bližini Solnograda.

527,161, japonska pa \$1,889,024. Vsa naročila iz zunanjih držav so znašala \$6,469,898. Mala estonska država je plačala za orožje in letala v Ameriki v zadnjem mesecu \$629,200.

KRVAVE PRASKE MED NEMCI IN ČEŠKO POLICIJO

Nemška kmeteska stranka pretrgala zveze z naciji

NEMŠKI TISK NAPADA ČEŠKO VLADO

Berlin, 7. maja.—"Krvave bitke v Čehoslovaški!" "Vojaštvo in policija terorizirata sudetske Nemce!" "Velikanska razburjenost med prebivalstvom!"

To so bili glavni naslovi na prvih straneh nacijskih časopisov, ki so opozarjali čitatelje na krvave spopade med sudetskimi Nemci in češko policijo ter Čehi. Po vesteh, ki so prišle v Berlin, so bili najbolj krvavi izgredi v Saazu, kjer je policija navallila na hitlerjevce in jih pretopla. Več nacijev je bilo aretiranih in odpeljanih v policijske zapore, kjer se je potem zbrala velika množica nacijev in zahtevala izpustitev jetnikov.

Drugi spopadi med policijo in naciji so bili v Maehrisch Schoenbergu, Reichenbergu, Komotauju in Asi. V Maehrisch Schoenbergu so zlikovci poškodovali spomenik Tomaža G. Masaryka, prvega predsednika čehoslovaške republike. Nemci so oddolžili komunistične agitatorje, da so oni poškodovali spomenik.

Praga, 7. maja.—Nemška kmeteska stranka je včeraj naznanila svoj izstop iz nacijske politične organizacije, katere načelnik je Konrad Henlein. Ta stranka ima pet poslancev v češkem parlamentu, ki šteje 300 članov. Henleinova nacijska grupa pa 47 poslancev. Kmeteska stranka se je priključila k nacijski grupi 22. marca tega leta, zdaj pa je informirala predsednika državne zbornice o izstopu.

London, 7. maja.—Velika Britanija in Francija sta se odločili, da potolažita narodnostne manjšine v Čehoslovaški in tako odvrneta nevarnost vojne v Evropi. Včeraj je bilo naznanjeno, da bo Neville Henderson, angleški poslanik v Berlinu, obiskal maršala Goeringa, letalskega ministra, ter mu predložil sugestije glede reševanja problema nemške manjšine v Čehoslovaški. Istočasno bo francoski poslanik v Pragi konferiral z reprezentanti češke vlade in jih urgiral, naj pristanejo na nekatere zahteve Konrada Henleina, voditelja sudetskih Nemcev.

Polom konference Male antante

Problem narodnostnih manjšin dela preglavice

Sinaj, Rumunija, 7. maja.—Nepori reprezentantov Ogrske in držav Male antante (Rumunija, Jugoslavija in Čehoslovaška), da dosežejo nov sporazum, so se izjalovili in konferenca se je razbila. Glavni vzrok poloma je bilo vprašanje postopanja napram narodnostnim manjšinam.

Zastoj je prišel po diskuziji o tem problemu, ki je trajala dvanaest ur. Reprezentantje Ogrske so zahtevali, da morajo ogrske manjšine v državah Male antante dobiti večje pravice, toda ta zahteva je bila odbita. Argument je bil, da je zahteva nesprejemljiva in vsled tega se je konferenca razbila.

Domače vesti

Milwaukee novice

Milwaukee, 7. maja.—Te dni je umrl za srčno hibo Anton Gumsy, star 18 let in rojen v Canonburgu, Pa., odkoder se je vsa družina priselila semkaj pred enajstimi leti. Bil je član društva 16 SNPJ in tu zapuša starše, dva brata in dve sestri, ki so vsi člani SNPJ. — Rojakiinja Antonija Trkaj in njen sin sta odprla novo grocenijsko trgovino. — Poroke: Albert Murn in Ljudmila Blekac, oba iz W. Allisa; Charles Kezele in Helen Blažkovič.

Nov grob v So. Chicagu

So. Chicago, 7. maja.—Zadnje dni je v bolnišnici umrla Jennie Frank, rojena v Logatcu na Notranjskem. Tu zapuša moža, tri sinove in štiri hčere.

Vesti iz Penne

Pittsburgh, Pa.—Pred nekaj dnevi je umrl Anton G. Šperšič, star 56 let in doma iz Prema pri Ilirski Bistrici na Primorskem. Tu zapuša sestro, v starem kraju pa sina, hčer in 89-letno mater. — Dalje je umrl Frank Pugelj, star 43 let in rojen v Kasezah pri Ilirski Bistrici na Primorskem. Bil je član SNPJ in tu zapuša ženo, sina in hčer.

Clevelandske vesti

Cleveland, 7. maja.—Dne 4. maja je umrla Urula Jekovec, rojena v Cerkljah na Gorenjskem. V Ameriki je bila okrog 26 let in tu zapuša sina in omoženo hčer.

Nov grob v New Yorku

Cooperstown, N. Y.—Dne 3. maja je v bolnišnici umrl znani farmar Frank Bradly, star 60 let in doma iz Zarečja pri Ilirski Bistrici na Primorskem. V Ameriki je bil 35 let in zadnjih 19 let je farmaril. Tu zapuša ženo in tri odrasle otroke.

Spet avtna nesreča

Peoria, Ill.—Anna Metelko, članica društva 489 SNPJ, je bila te dni močno poškodovana, ko jo je povozil avtomobil. Nesreča jo je zadela na poti v prodajalnico. Nahaja se v bolnišnici. Društvo ji želi hitrega okrevanja.

Izstop unij ADF iz delavske stranke

Nestranska liga politično orodje CIO

New York, 7. maja.—Osrednji svet delavskih in strokovnih unij v New Yorku je na svoji seji zaključil, da morajo vse unije Ameriške delavske federacije pretrgati stike z Ameriško delavsko stranko, newyorški podružnico Delavske nestranske lige. Ta svet reprezentira unije, ki imajo čez 600,000 članov.

Zaključek glede izstopa iz stranke je bil sprejet po prečitavanju pisma, ki ga je naslovil delavskemu svetu George Meany, predsednik državne delavske federacije. On je opozoril svet na deklaracijo eksekutive Ameriške delavske federacije, da je Delavska nestranska liga le politično orodje Odbora za industrijsko organizacijo, ki mu služi v boju proti ADF.

Nov sovjetski poslanik v Nemčiji

Moskva, 7. maja.—Sovjetska vlada je včeraj naznanila, da je imenovala A. T. Merekalova za novega poslanika v Berlinu. Merekalov je bil doslej podkomisar sovjetske zunanje trgovine in bo nadomestil dr. Konstantina Jureneva, ki je bil odpoklican iz Berlina pred več meseci. On je bil zapleten v zadnji proces proti ruskim zarotnikom in je bil po povratku v Rusijo vržen v zapor.

DUČE DEMONSTRIRA SVOJO OBOROŽENO SILO

Parada italijanskega vojaštva v Rimu fiasko

MANEVRI BOJNE MORNARICE

Rim, 7. maja.—Mussolini je včeraj hotel ponovno uveriti diktatorja Hitlerja, kako močno zaveznico ima Nemčija v Italiji, z vojaško paradno po glavnih rimskih ulicah. Parada ni bila tako imponantna kot so bile demonstracije italijanskih bojnih ladij pred Neapljem prejšnji dan, kar so priznali celo Italijani.

Naznanjeno je bilo, da bo 60,000 italijanskih vojakov korakalo mimo Hitlerja in Mussolinija, toda število je bilo polovico manjše. Parada je bila večkrat pretrgana, ko so skušali Italijani posnemati gosje korakane nemških vojakov. Pokazalo se je, da Italijani niso bili dovolj izveščani za tako korakanje. Opazila se je zmešnjava in nekateri pravijo, da je bila parada popoln polom. Hitler je prezrl zmešnjavo in kazal resen obraz, ko so italijanski vojaki korakali mimo odra, s katerega je zaeno s člani svojega spremlstva opazoval demonstracije.

Neapelj, Italija, 7. maja.—Diktator Mussolini je demonstriral Hitlerju italijansko pomorsko silo. Čez 200 bojnih ladij se je udeležilo morake parade v neapeljskem pristanišču in bila je največja in najimpozantnejša svoje vrste.

Splošno mnenje med evropskimi političnimi veščaki, ki so opazovali manevre italijanske bojne mornarice, je, da je Mussolini uspel in uveril Hitlerja, da ima Nemčija v Italiji prijatelja, katero je treba respektirati. Ona ne bo igrala podrejene vloge v nobeni bodoči akciji ali dogovoru, ki lahko odloči usodo Evrope.

Velik cirкус se je pričel, ko sta italijanski kralj in prestolonaslednik Humbert sprejela Hitlerja na kolodvoru v Neaplju. Od tu se je Hitler s svojim spremlstvom in kraljem ter prestolonaslednikom odpeljal proti zalivu. Na nasprotni strani zaliva je nemški diktator opazil ogromen napis "Heil Hitler." Hitlerja, kralja in prestolonaslednika je potem sprejel Mussolini na bojni ladiji Conte di Cavour, nakar se je pričela demonstracija italijanske bojne mornarice. Sodijo, da je te demonstracije opazovalo čez milijon ljudi z obrežja. Po končanju manevrov se je Hitler udeležil državnega banketa v kraljevi palači v Neaplju, potem pa je šel v operno gledališče San Carlo, kjer so uprizorili opero "Aida".

Ljudje v Neaplju so opazili, da so tudi duhovniki pozdravljali Hitlerja. To je bilo v nasprotju z zadržanjem duhovščine v Rimu, ki je ignorirala državne proslave v počast nemškemu diktatorju.

Glasovanje o mezdnem načrtu v kongresu

Washington, D. C., 7. maja.—Peticijo, da pride zakonski načrt minimalne mezde in maksimalnega delovnika na dnevni red, je včeraj podpisalo 218 kongresnikov, zadostna večina, kar pomeni, da se bo vršilo glasovanje o načrtu 23. maja. Peticijo je podpisalo 182 demokratov, 23 republikancev, osem progresivcev in pet farmer-laboritov. Iz tega sklepajo, da bo načrt sprejet v nižji zbornici, nakar bo predložen senatu, kjer pa bo zaletel na veliko opozicijo.

PROSVETA
 THE ENLIGHTENMENT
 CLARILLO IN LANTERNA SLOVENSKEGA NARODNEGA
 PODPORNE JEDNOTE
 Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Narodna in šolska delavnica (vsega člena) in Kanadi
 \$2.00 na leto, \$5.00 na pol leta, \$1.00 na četrt let; in Chicago
 in Ohio \$1.50 na leto, \$3.75 na pol leta; in Louisvillu
 \$2.00.

Subscription rates for the United States (except Chicago)
 and Canada \$2.00 per year, Chicago and Ohio \$1.50 per year,
 foreign countries \$3.00 per year.

Člani se morajo podpisati. — Količina tiskov in naročil
 članov se ne veda. Količina tiskov in naročil članov
 v tujini, pa tudi v tujini, se ne veda. Člani se morajo
 podpisati.

Advertisements and notices will not be returned. Other
 notices, such as stories, plays, poems, etc., will be returned
 to sender only when accompanied by self-addressed and stamped
 envelope.

Headquarters for the United States and Canada
PROSVETA
 257-29 So. Lawrence Ave., Chicago, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

Glasovi iz naselbin

Zanimive beležke

Prekrižani računi
 Piney Fork, O. — Letošnje pomladi sem se veselil z neko izredno posebnostjo, zato sem njen prihod željno pričakoval. Če človek vso zimsko dobo presedi v hišici pri peči, se pač navadi in si želi toplih dni, da zleze na sveži zrak in se nasrka pomladne svežosti, ki ga okrepi in razvedri, tako sproščen iz oklepa zimskega časa pa se mnogo boljše počuti.

V načrtu sem imel "program", da se udeležim v Bridgeportu majske proslave kluba št. 11 JSZ, zaeno bi bil tudi rad obiskal prijatelja Viktorja Hribarja iz Windsor Heightsa, W. Va., ko se je nahajal v bolnišnici v Wheelingu, obiskal pa bi tudi druge prijatelje v ondodni okolici. Toda moj načrt se je decela ponesrečil. Je že tako, da ti račun unese, pa delaj svoje načrte še bolj resno in s še večjo gotovostjo.

Ko sem nekega dne pozimi šel s pošte proti domu, sem padel in si nogo zvinil. Nisem se mnogo zmenil za ta padec. Saj se mi je v mlajših dneh često pripetilo kaj slabe in tudi hujšega, a je vse kmalu prešlo. Mislil sem, da mi bo tudi sedaj, pa sem se motil. Ko sem namreč začel v vrtno delati in zemljo pripravljati za solato, sem sprva mislil, da me je napadel revmatizem in si ga bom z gibanjem pri delu pregnal, kakor večkrat prej. Toda to pot ni šlo. Noga me je začela bolj in bolj boleti, tako da sem moral poklicati zdravnika, ki je ugotovil, da sem si nogo pri tistem padcu zvinil, kar bom še dolgo čutil, zato naj nogo kar pri miru držim.

Dne 3. maja pa me je Frank Kolenc, tajnik društva 407 SN-PJ v Windsor Heightsu, W. Va., obvestil, da je br. Viktor Hribar v bolnišnici preminil. Ta nepričakovana vest o smrti br. Hribarja me je tako zadela, da nisem vedel kaj bi storil. Pogreba se nisem mogel udeležiti, zakar mi je bilo jako žal. Zato naj mi Hribarjeva družina in sorodniki oprostito, kajti na pogreb nisem mogel iti. Na tem mestu jim izrekam moje globoko sožalje ob njihovi težki izgubi, z vami pa šalujem tudi jaz.

Pokojni Viktor Hribar je delal nad 40 let v rovih za premožake barone, tako da se je pregreždal izžepal in pregreždal dal življenje malohu kapitalizmu. Viktor Hribar je bil od mladosti svobodniomelec in je verjel v mednarodni socializem. Počival v miru in lahka naj ti bo ameriška gruda!

Nace Ziemberger.

Dve obletnici pionirja

Biwabik, Minn. — Prigibno pošiljam polletno naročnino Prosvete, obenem pa bom napisal nekaj vrstic iz preteklih dni mojega življenja. Vidim, da se praznujejo razne obletnice društev, organizacij in posameznikov, pa bom tudi jaz podal nekaj, kar se nanaša na moje obletnice.

V aprilu sem doživel kar dve obletnici. Dne 7. aprila je namreč poteklo 32 let, odkar sem prišel v Ameriko. To je bilo leto 1906. Ali to ni bilo nič posebnega, namreč moj prihod čez veliko lužo v Ameriko. Res, da sem moral težko delati, ampak težkega dela sem bil vajen že iz mladih nog in doživel sem marsikaj v teh letih.

Druga obletnica pa je bila dne 25. aprila, ko je poteklo že celih dolgih 60 let, odkar sem si pričel služiti svoj kruh. Bilo je leta 1878, ko sem se "osamosvojil" s tem, da sem pričel delati za sukanje življenja. To je bilo zame pač grenko življenje in težak začetek, kakršnega ne privoščim niti psu. Najprej sem pričel delati oziroma služiti pri neki revni vdovi. S tem se je zame pričela pravcata sužnost. Delati sem moral težko, četudi še nisem bil sposoben za težka in naporena dela. Poleg tega pa sem bil skoro brez obleke, zraven pa lačen, vrhu tega pa so me grizle še lazičice, ki so se redile na mojem slabotnem telesu. Vzdržal sem tri leta pri tisti gospodinjici, ki so bila dolga leta.

Ko sem si malo opomogel telesno in miselno, sem si pomagal naprej. Pri novem gospodarju sem ostal eno leto. Mislil sem si, da moram naprej, morda bo še boljše. Šel sem k tretjemu gospodarju in res je bilo v vseh oziirih zame boljše. Tri leta pozneje sem si gospodarja prebral in spet je bilo zame boljše. Pri četrtem gospodarju sem ostal tri leta. Leta 1888 sem se od četrtega gospodarja poslovil in si poiskal petega. Dobil sem delo drugega hlapca. Nadhlapec je bil povsem drugega mišljenja kot jaz. Bil je pobožen in seveda je tudi rad molil. Bolj je bil vnet za molitev kot za delo. Z menoj je bilo baš nasprotno: rajši sem delal kot molil. Ker je tisti nadhlapec tako rad molil, je bilo logično, da se je končno odločil, da gre h kapucinom za strežnika. Mislil si je, da mu ne bo treba dosti delati, živel bo kot gospod na molli bo. Toda fant se je počeno zmotil in kmalu potem od kapucinov tudi pobegnul. Nato si je poiskal delo v Trstu pri tržaškem Lloydju in ladjedelnic. Tako je spet moral delati, ako se je hotel preživljati, kajti od molitve se ni dal zavzeti.

Naj omenim, da pri mojem petem gospodarju ni bilo nobenega moškega, bile so same ženske. Navidez so bile nekakšne posvetne svetnice, karkoli je to, ena teh pa je šla večkrat celo v Rim papežu copate lizat. Ko se je omenjeni nadhlapec poslovil od njih in pozneje od kapucinov ter odšel v Trst, so hotele, da jaz prevzamem njegovo mesto prvega hlapca, na moje mesto pa naj dobim drugega. Povedal sem jim, da prevzamem mesto prvega hlapca pod pogojem, da zvišajo plačo delavcem in delavcem — delavcem s 35 na 50 krajcarjev in delavkam s 25 na 40 krajcarjev. V to so privolile, nato sem se pa z njimi pogodil za moje plačo. Pri njih sem ostal sedem let in tako rekoč vodil vse gospodarske posle in oskrboval posestvo. Vsega skupaj sem bil tu 12 let nepretrgoma. Od leta 1878 do 1900 je celih 22 let — 22 let mojega kmetijskega službovanja.

Leta 1899, ko sem bil star 33 let, je hotela moja mati, da pridem domov in se oženim, kajti ona ne more več delati in opravljati gospodinjstva. Rekel sem ji, da za dobo enega leta še ne morem domov. Sem namreč baš v Kristovih letih in morda bi tudi mene na vse načine mučili, kakor so baje njega pred malo manj ko dva tisoč leti. Glede tega sem tudi hotel posnemati starega krščanskega Boga, o kateri

Slika kaže ogromno jeklarsko tovarno v Magnitogorsku, sovjetska Rusija.

rem so pripovedovali, da je najprej ustvaril grm, potem šele kozo, tako da je imela kaj obrirati. Tako sem se odločil, da tudi jaz najprej pripravim kaj drugega kot veliko družino, da bom boljše živel.

Leta 1900 sem šel domov, popravil hišo in uredil marsikaj drugega, kar je bilo najbolj potrebno, nato pa sem se oženil. Par let po moji ženitvi je šlo dokaj gladko naprej. Prišla so pa razna navzkrižja, večja družina, dohodki pa manjši, tako da ni bilo drugega izhoda, kakor da si pomagam naprej za zaslužkom. Tako sem se leta 1906 odločil, da odpotujem v daljno Ameriko iskati srečo. Šel sem sam, družina pa je ostala na Krasu v Storjah. Citatelji, ki so sami poskusili slično življenje in šli skozi slične težave — in teh je gotovo mnogo — vedo, da je to problem, ki se ga težko reši. Vedo namreč to, da je težko, če mora človek sebe preživljati tukaj in svojo družino tam, kjer jo je pustil.

Se veliko bi lahko napisal iz življenja svojih dogodoljajev, a se bojim, da bi tisti uredniški kos preveč odprl svoja usta, četudi je bil z menoj dotedaj vselej toleranten. Zato pa se mu ne maram zametiti in rajši končam, da si ne nakopljem njegove jeze. Končujem pa največ tudi zato, ker nisem sposoben, da bi napisal kaj dolgega. Star sem namreč že 72 let in sedaj moram mirno čakati, da me pokličejo v armada kralja Matjaža, da potem s skupnimi močmi udarimo po Hitlerju in Mussoliniju, da tako enkrat za vselej preprečimo njuno nesramno početje!

Pozdrav vsem zavednim čitateljem Prosvete!

Frank Karish, 211.

Šaljapin

Fjodor Ivanovič Šaljapin, pred kratkim umrl svetovno znani ruski operni pevec, je bil predvsem sin svojega naroda in edinstven v svoji osebnosti in nastopu. Obdajalo ga je nekaj kakor ozračje okrog tistih postav ruskih bajk, bogatinov, ki nam o njih poročajo najstarejše kijevske biline.

O silovitosti njegovega glasu

V imenu demokracije še to!

Po Ameriki je v teku bombastična kampanja in Hearstove tunje jo razbojnavao z največjim hrupom. To je kampanja nekakšne "enotne verske fronte" pod vodstvom najneustrupnejših katolikov, protestantov in židov za pobijanje "poganstva".

In vsa ta fanatična kričavost se vrši v imenu demokracije! O demokracija, kakšne absurdnosti, kakšni zločini se vrše v tvojem imenu!

Takoj je treba povedati, da Hearst in ostali voditelji te "enotne verske fronte" imajo za "poganstvo", kateremu napovedujejo križarsko vojno — svobodno misel, kateri pravijo ateizem in istovetno jo s komunizmom, nacizmom in fašizmom.

Ves bojni krik v imenu demokracije, verske svobode in ameriške ustave teh religioznih frontarjev je gorostasno protislavje in valed tega humbug prve vrste. Saj so baš ti in tem podobni fanatiki že tisoč in tisočkrat demonstrirali skoli vsa desetletja ameriške zgodovine, da so najhujši sovražniki demokracije in civilnih svobodščin, zajamčenih v ameriški ustavi!

Kadar verski fanatiki govore o demokraciji in civilni svobodi, se je treba prijeti za trebuh, da ne počiš smeha. Le malo se je treba ozreti na barbaraki srednji vek — ko so na podlagi in v imenu absurdnih pasaj v bibliji (da je zemlja štiriogolata plošča in da krščanski Bog ne trpi čarovnice živih!) mučili znanstvenike in na debelo sezigali "čarovnice" — pa vsakdo lahko vidi, kakšno demokracijo in civilno svobodo so verski fanatiki izvajali; le malo je treba pogledati v zgodovino kolonialne Amerike — ko so verski fanatiki in diktatorji, ki so vladali v imenu krščanskih načel, obešali čarovnice v Massachusettsu in na barbarske načine zatirali nasprotne, toda bistveno nič drugačne verske manjšine po vseh kolonijah — in slika demokracije ter civilne svobode, kakršno so delile religiozne zveri, je popolna.

Ameriška ustava jamči enake pravice in svobodščine vsem ljudem Združenih držav in ne dela nobene razlike med verniki in brezverci; to je jasno povedano v točki, v kateri je rečeno, da vera ne sme biti nobena kvalifikacija za javne službe. Baš to točko pa so verski fanatiki že nešteto pogazili, kadar namestoma odpravljajo in zapostavljajo brezverce in dajejo prednost svojim pristašem. Ameriška ustava je decela brezverska in popolnoma prepučna vero privatnemu življenju, nikjer ne omenja Boga in izrecno določa, da nobena vera ne sme biti uradno priznana — ampak verski fanatiki, katoliški in protestantski, so že nešteto pogazili ustavo, kadarkoli so žančili vero v politiko, in to še delajo.

Ameriške cerkve so v manjšini. Le okrog 40% Američanov pripada cerkvam, ampak teh 40 odatotkov neprestano zlorablja ustavo v škodo ostalih 60 odstotkom, katerim diktira po svojih pristaših v zakonodajnih zbornicah in po svojih javnih oblastnikih zakone v luči svoje dogmatične morale. Spomnimo se prohibicije, ki so jo verski fanatiki usilili večini; pogledjmo na gonje katoliških fanatikov proti osvoboditvi otrok iz meznega dela in proti mnogim drugim pametnim socialnim reformam.

Zares lepa demokracija, ko fanatična verska manjšina diktira potrpečljivi večini! Verski fanatiki priznajo demokracijo le sebi in civilno svobodo le sebi. In zdaj bi radi v imenu demokracije zatrl — demokracijo in civilno svobodo za vse one ljudi, ki ne tulijo v njihov rog. Svobodno misel (nič za to, če ji pravijo ateizem) označujejo za "poganstvo" in blufajo, da je svobodna misel isto kot je komunizem, nacizem in fašizem — daš katoliški molijo za zmagovito demokracijo in katoliški kardinal na Dunaju se klanja Hitlerju in razglša njegove odredbe za katoliške odredbe!

Svobodna misel je živela, ko ni še nihče vedel ničesar o komunizmu in nacizmu ter fašizmu — in bo zmagoslavno živela, ko bo komunizem z nacizmom in fašizmom vred že davno pozabljen. Vse te humbugarske gonje fanatikov proti svobodni misli so bob ob debelo steno. Pametni ljudje se dobro zavedajo, da je verska diktatura prav tako nevarna in škodljiva demokraciji kot je komunistična ali fašistična diktatura; pametni ljudje se dobro zavedajo, da je demokracija pod versko diktaturo nemožna in prav tako sta nemožna — znanost in napredek.

Skrivnostni čuti

Danes poznamo približno dva milijona različnih kemičnih spojin, a le petina med njimi učinkuje na organ našega voha. Zakaj tega ne delajo tudi ostale štiri petine, nam znanost ne ve povedati. Ugotoviti pa se da vsaj to, na katerem mestu ima naš vonjalni občutek svoj sedež. Odločilni čutilci so tako imenovane vonjalne stanice, ki jih nahajamo na najvišjem mestu sluznice in zavzemajo na obeh straneh približno prostor človeškega nosu. Snovi, ki se širijo po zraku, dražijo na še neznan način te stanice in ti dražljaji gredo preko obeh vonjalnih živec v možgane in tako pride do vonjalnega občutka.

Številne so teorije, ki razlagajo, kako nastajajo omenjeni dražljaji, nekateri raziskovalci govore tudi o določenih električnih nihanjih, izvirajo iz dišečih snovi. Toda dokazana je bila izmed teh teorij.

Vonjalni čuti je pri civiliziranem človeku, kakor znano, dosti slabši nego pri zelo mnogih živalih, in zato ga ne cenimo preveč. S tem pa delamo veliko krivico, kajti baš v zadnjih desetih stoletjih so raziskave ugotovile dejstva, ki pomenijo naravnost triumf za občutljivost tega našega organa. Preizkušali so najrazličnejše naravne in umetne dišeče snovi, da bi ugotovili razredčenost, s katero se vplivajo na nas. Tako so ugotovili, da zadostuje manj nego stabilijontinske grama vanilina, da jo doznamo.

O pomenu vonjalnega čuta za človeka nam znanost že dolgo na jasnem. Umevno je, da se dolgo naključje, če sta ta čuti in okus omejena baš ob "vhod" v telo. Občutljivost nos ima tako rekoč vlogo kontrolne straže. Svabi na pred zauživanjem pokvarjenih in zato slabih dišečih snovi, opozarja nas na "slabi zrak" (svetilni plin!) in skrbi sploh neprestano za naše življenje in zdravje.

V šoli smo se učili, kako je sestavljen naš slušni organ. Imamo n. pr. vnanje uho z uhljem in bobničem, srednje uho, ki je na slabem glas zavorlo svoje nagnjenosti do "vnetja srednjega ušesa", in končno notranje uho, ki se imenuje tudi labirint. To notranje uho ima še neko nalogo, ki ni s sluhom v nobeni zvezi. Tu je namreč sedež "čuta za ravnotežje", torej čuta, nam pove, kakšna je lega našega telesa v prostoru. Zvočni valovi, ki jih sprejema vnanje uho, prispejo preko raznih prenašalnih organov do slušnih stanic v notranjosti tako imenovane "polža" in od tam do možganov. Stvar v načelu torej ista kakor pri vonjalnem organu. Zgradba ušesa je moderni znanosti znana v vsej podrobnosti, a tudi tukaj prav za prav ne vemo točno, kako se zvočni valovi spreminjajo v zvočne občutke.

Kakor vemo, sliši naše uho samo določene zvoke ali šume določenega števila nihajev. Zelo globoki in zelo visoki zvoke za nas tako rekoč ne obstojajo. Posebno v starosti se zmanjša občutljivost za visoke zvoke. Otroci sliši še zvoke kakšnih 20.000 nihajnih enot, že s 35. letom nam ta zgornja meja poslušanja zniža približno za tretjino in s 60. letom zvokov z več nego 8.000 treslajev občajno ne slišimo več. Človek 70. letom lahko še izborno sliši normalne zvoke čvrčanja murnov na gotovo ne sliši več visokih zvoke v ostalem niso brez nevarnosti. Pri mnogih stvenskih poskuh so proizvajali takšne zvoke, ki so na majhne živali, muhe i. pod., učinkovali kot smrtne. Za človeka so visoki zvoke, kakor če drsi pisalo čez tablico ali če drgnemo luč z nožem, seveda dosti nebolejši, a vendar dobro, da se iz takozvanih neprijetnih zvočnih gibamo, ker dražijo živce in — kakor so pokazali novejši poskusi — celo prebavno.

V ostalem je občutljivost naših ušes kakor pri nosu dosti večja, nego si mislimo. Lahko bi celo dejali, da bolje slišimo nego vidimo. Če premerjamo namreč svetlobne in zvočne nihanje, jih dojemata oko in uho, potem vidimo, da je zmogljivost ušesa okroglo desetkrat večja od zmogljivost očesa. Znanost je v zadnjem času napravila zelo natančne raziskave, da določimo koliko različnih zvočkov lahko razlikujemo. Z pomembnim delom je izmerila ves obseg zvočkov, ki je ugotovila, da more človek razlikovati nič manj nego 400 različnih zvočkov oziroma zvočnih nihanj.

Ob koncu naj omenimo še posebno presenetljiv rekord našega slušnega organa. Odkrili ga isto tako v poslednjem času. Naša ušesa imajo namreč čudovito občutljivost za najmanjše časovne razlike pri dojemanju obeh ušes. Ko se zvočni valovi od zvočnega vira širijo v nako brzino na vse strani, zadenejo namreč levo in desno uho istočasno samo v tem primeru, ko je razdalja od zvočnega vira do obeh ušes enaka. Če prihaja žvižg lokomotive n. pr. od desne, tedaj je njegova pot do desnega ušesa za malenkost manjša nego od lokomotive levega ušesa. Na ta način pa dojemamo posebno vestno smer, iz katere prihaja zvok, in tudi glas.

(Dalje na 3. strani.)

Pred dvajsetimi leti

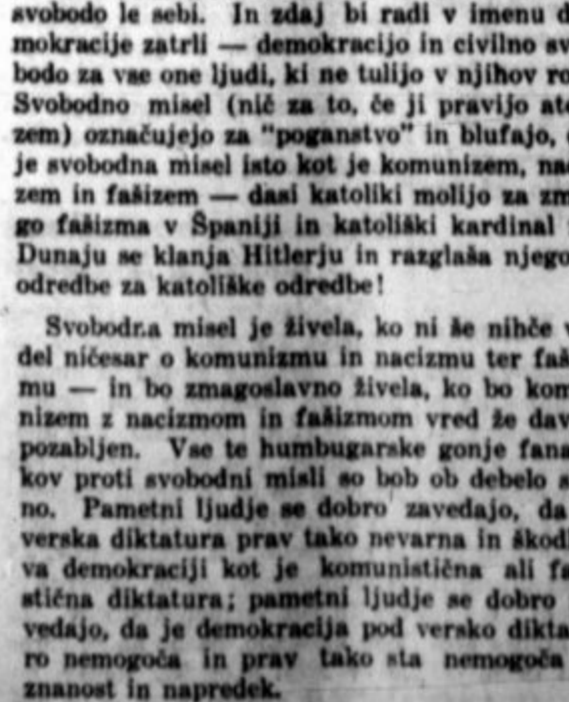
(Iz Prosvete z dne 9. maja 1918)

Domače vesti. Tomaž G. Masaryk, velikiški revolucionar, je osebno govoril z upravljavcem Prosvete Filipom Godino v Chicagu in mu je rekel, da ga zanima naša organizacija.

Delavske vesti. Federalna veleposltnica v Arizoni kuje nasilno "deportažo" rudarjev iz Bisbeeja.

Svetovna vojna. Ameriški topovi razbijajo nemške pozicije pri Montdidierju.

Sovjetska Rusija. Boljševiške rdeče vojske nadaljuje boje z Nemci v Ukrajini in na Krimu.

Taborišče španskih beguncev v Luchonu, Francija.

F. M. DOSTOJEVSKIJ;

Bratje Karamazovi

Roman v štirih delih s priplogom—Podrovnal Vladimir Levščik

"On govori tako, on, in on to ve. 'Poješ, da izvršiš krepostno dejanje, ko niti ne veruješ v krepost — evo, to te jezi in muči, vidiš, zato si tako maščevalen.' Tako mi je govoril o meni, in on ve, kaj govori..."

"To govoriš ti, ne on!" je bolešno vzkliknil Aljoša. "In v boleznih govoriš, v blodnji, samega sebe mučiš!"

"Ne, on ve, kaj govori. Iz napuha pojdeš tja, pravi, vstopiš se in porečeš: 'Jaz sem ga ubil, kaj se neki zvijate od groze? Lažete! Preziram vaše mnenje in preziram vašo grozo.' — To govori o meni in zdajci pravi: 'A veš, ti bi rad, da bi te pohvalili, češ: zločinec je in morilec, toda kakšna velikodušna čuvstva ima, brata je hotel rešiti in je priznal!' In to je že celo laž, Aljoša!" je mahoma vzkliknil Ivan in oči so se mu zasvetile. "Ne maram, da bi ti hlapci hvallili! Zlagal se je, Aljoša, zlagal, kolnem se ti! Kozarec sem zato vrgel vanj, da se mu je razbil na gobcu."

"Umiri se, brat, prestani!" ga je prosil Aljoša.

"Ne, on zna mučiti, okruten je," je nadaljeval Ivan, ne da bi ga poslušal. "Vsakokrat sem slutil, zakaj prihaja. 'Čeprav si šel iz zapuha,' pravi, 'vendar si imel tudi upanje, da dokažejo Smerdjakovljevo krivdo in ga pošljejo v katorgo, da Mitjo oproste, tebe pa obsodijo samo moralno (slišiš, tu se je smejal!), drugi pa te bodo še hvallili. Toda evo, Smerdjakov je mrtev, obsedil se je, nu, kdo ti bo zdaj verjel pri sodišču samo na tvojo besedo? In vendar greš, grše, vzlic temu pojdeš, odločil si se, da pojdeš. Zakaj neki greš, ko je tako?' To je strašno, Aljoša, takih vprašanj ne morem prenašati. Kdo se mi upa zadajati taka vprašanja?"

"Brat," ga je prekinil Aljoša, drevenec od strahu, a vendar še zmerom nekako z upanjem, da spravi Ivana k pameti, "kako ti je mogel govoriti o Smerdjakovljevi smrti pred mojim prihodom, ko vobče še ni nihče vedel o njej in tudi ni bilo časa, da bi bil kdo zvedel?"

"Govoril je," je odločno rekel Ivan, ne dopuščaje nikakega dvoma. "Samo o tem je prav za prav govoril, če hočeš. 'Da bi vsaj veroval v krepost,' je dejal, 'češ: pa mi naj ne verjamejo, zaradi načela pojdem. A ti si vendar prašček, kakor Fjodor Pavlovič; kaj je tebi do kreposti? Le zakaj se boš vlačil tja, če tvoja žrtev ne bo obrodila nikakega haska? Zato, ker sam ne veš, zakaj pojdeš! In kakor da si se res odločil? Niti se ne odloči! Vso noč boš sedel in okleval: ali naj grem ali ne? A ti pojdeš vendarle in veš, da pojde, sam veš, da odločitev ni več na tebi, pa da se še tako odločaš. Poješ, zato, ker se ne upaš, da ne bi šel. Zakaj se ne upaš — to ugani sam, evo ti uganki!' Vstal je in odšel. Ti si prišel, on pa je odšel. Bojazljivca me je imenoval, Aljoša! Le mot de l'enigme je, da sem bojazljivec! 'Taki orli se ne bodo vzpenjali nad zemljo!' To je dodal, to je dodal! Tudi Smerdjakov je že tako govoril. Njega je treba ubiti! Katja me prezira, to vidim že mesec dni, in tudi Liza me bo jela prezirati! 'Greš, da bi te pohvalili' — to je bestijalna laž! In tudi ti me preziraš, Aljoša. Zdaj te bom jel iznova sovražit! Tudi izvrška sovražim, tudi izvrška sovražim! Nočem rešiti izvrške, le naj segnje v katorgi! Himno je zapel! O, jutri pojdem in stopim prednje in vsem pljunem v oči!"

V besnosti je planil kvilku, vrgel brisačo s sebe in jel iznova korakati po sobi. Aljoša se je spomnil njegovih prejšnjih besed: "kakor da bede spim... Hodim, govorim in vidim, in spim!" Bilo je, kakor da se godi to tudi zdaj. Aljoša se ni ganil od njega. Za trenutek ga je prešinila misel, da bi stekel k zdravniku in ga pripeljal; toda bal se je pušiti brata samega, a zaupati ga ni imel živ duši. Naposled je jel Ivan po malem čisto izgubljeni zavesti. Govoril je neprestano, govoril, ne da bi utihnil, a zdaj

že povsem neskladno. Celo besede je slabo izgovarjal in enkrat se je nenadoma silno zamajal na mestu. Toda Aljoša ga je še utegnul prestreči. Ivan se mu je dal odvesti k postelji.

Aljoša ga je nekako slekel in položil. Še dve uri je presedel pri njem. Bolnik je trdno, nepremični spal ter tiho in enakomerno sopal. Aljoša je vzel blazino in legel na divan, ne da bi se bil slekel. Preden je zaspal, je še pomlil za Mitjo in za Ivana. Ivanova bolezen mu je postala razumljiva: "Muke ponosnega sklepa, globoka vest!" Bog, v katerega ni veroval, in Njegova pravica sta zmagovale njegovo srce, ki se še vedno ni hotelo ukloniti. "Da," je rojilo Aljoši po glavi, ko je že lezal na blazini, "ker je Smerdjakov mrtev, ne bo Ivanovi izpovedi nihče nič verjel; toda on pojde in bo izpovedal!" Aljoša se je tiho nasmehnil: "Bog bo zmagal!" je pomislil. "Ali bo vstal v luči resnice, ali pa bo poginil v sovraštvu, maščujoč se nad seboj in nad vsemi za to, da je služil nečemu, v kar ne veruje," je trpko dodal Aljoša in spet pomlil za Ivana.

SODNA ZMOTA

I

Usodni dan

Drugi dan po dogodkih, ki sem jih opisal, so ob desetih dopoldne otvorili zasedanje našega okrožnega sodišča in pričela se je obravnava proti Dmitriju Karamazovu.

Najprej povem in to s poudarkom: niti od daleč se nimam za zmoglega, da bi podal vse, kar se je zgodilo na sodišču; ne samo da ne morem storiti tega s potrebno popolnostjo, ampak tudi v potrebnem redu. Vse se mi vidi, di bi bilo treba cele knjige, in to ogromne, ako naj bi se spomnil vsega in vse primerno pojasnil. Zato naj mi nihče ne zameri, da povem samo to, kar me je osebno presenetilo in kar sem si posebej zapomnil. Lahko da sem smatral kaj postranskega za glavno in da sem celo povsem prezrl najbolj rezke in najbolj bistvene črte... Sicer pa vidim, da je bolje, če se izgovarjam. Opraviiti hočem svoj posel, kakor vem in znam, in čitatelji bodo sami razumeli, da je to vse, kar morem.

Se preden stopimo v sodno dvorano, naj pred vsem omenim nekaj, kar me je tisti dan posebno osupilo. Sicer pa ni osupilo samo mene, ampak vse, kakor se je pozneje izkazalo. Namreč: vsi so vedeli, da je ta stvar zbudila zanimanje sila mnogih ljudi in da vsi kar gorijo od nestrpnosti, kdaj se prične obravnava, da v naši družbi veliko govore o njej ter že dva meseca ugibljejo, vzklikajo in fantazirajo na ta rovaš. Vsi so tudi vedeli, da se je raznesel glas o tej zadevi po vsej Rusiji; a vendar si niso predstavljali, da je toli skeleče in do take razdraženosti pretresla vse in vsakogar, in ne samo pri nas, ampak povsod, kakor se je tisti dan pokazalo na sodišču. Ta dan so se pri nas zbrali gostje ne samo iz našega gubernijskega mesta, ampak tudi iz nekaterih drugih mest Rusije, da, celo iz Moskve in Petrograda. Pripeljali so se bili pravniki, pripeljalo se je celo nekaj znanih oseb; tudi dame so bile med njimi. Vse vstopnice so bile razgrajbene.

Za posebno ugledne in odlične moške goste so bila celo določena povsem neobičajna mesta zadaj za mizo, za katero so sedeli sodniki; pojavila se je bila čista vrsta naslanjačev, zasedenih po raznih osehah, kar ni bilo pri nas preje nikoli dovoljeno. Posebno mnogo si videl dam, naših in tujih; mislim, da jih ni bilo dosti manj od polovice vsega občinstva. Samo pravnikov, ki so se bili zbrali z vseh strani, je prišlo toliko, da že niso več vedeli, kam naj jih spravijo, zakaj vse vstopnice so bile že davno razdane, razprošene in razmoleđovane.

(Dalje prihodnjik.)

tem času. Brodili smo po luži že brez mala eno uro in naš plen je štel okrog 20 žab. Pri tem poslu smo skoro popolnoma pozabili na šolo, še naprej bi brodili po luži, da ni eden izmed nas opazil v bližini veliko kačo, nakar smo naš nadaljni lov opustili.

Predno smo prišli do tistega lepega vrta, se je eden naše skupine domislil, da bi bilo dobro, če poščegeče žabo po trebuhu, a žaba ni dala od sebe nobenega glasu, kam šele, da bi zaregljala. Poskusili smo tudi na drugih žabah ta eksperiment, a se ni obnesel. "Gotovo so prestrašene, ker smo jih ujeli", je dejal eden. "Morda pa jih ne znamo tako ščegetati kot vrtnar," je modroval drugi. Medtem je tretji z vsjo silo od jeze žabo vrgel ob tla, da je vse štiri v zrak dvignila. To je povzročilo prepri. Jezili smo se nad njim, ker bo zaradi ubite žabe en groš manj.

Žabe smo si razdelili. Meni je ostala vreča s štirimi žabami, medtem ko so ostali svoj delež žab vtaknili v žep in nedra pod srajce. Čim smo prišli do vrtnarjevih vrat, smo ga veselo poklicali, naj pride bliže, žabji plen je tu! Odprl je vrata ograje in nas povabil, naj gremo z njim pred hišo in počakamo pred vrati. Iz hiše je prinesel škafo voče in nam ukazal, naj vanjo položimo žabe, kar smo storili. "Bom videl," je dejal vrtnar, "če ste nalovili prave žabe, take, ki regljajo."

Vrtnar si je dodobra ogledal žabe v škafo, vzel eno ven in jo poččegetal po trebuhu, a glasu ni bilo iz nje. Poščegetal je drugo in spet nič. Ko je ščegetal tretjo žabo in ni bilo nobenega glasu, je dejal eden šolarjev, naj jo poščegeče tudi po hrbtu, po vratu in drugod po njenem žabjem telesu. Vrtnar je takoj sprejel šolarjev predlog in ga udeležil s ščegetanjem žabe vseppek, a žaba ni hotela reagirati. Zahtevali smo, naj isto poskusi na ostalih žabah. Ko je šel s ščegetanjem od žabe do žabe, smo vsi nestrpno želeli, da se oglasi žabji rega-rega, kar bi bilo v tistem momentu za nas največje veselje in zmaga nad žabjim zarodom. Da bi vsaj par žab uslišalo našo gorečo željo, da bi dobili vsaj par grošev — toda nič!

"Fantički," je naznanil vrtnar, "te žabe niso prave — to so sami žabjaki, samec! Zakaj niste nalovili žab-samic? Samice regljajo od prve do zadnje, če se jih požgačka po trebuhu. Zato tudi ne boste dobili nobenega groša!"

Docela smo bili premagani. Kako naj bi vedeli, katere žaba je "on" ali "ona"? A zdelo se mi je, da se vrtnar laže. Ni mi šlo v glavo, da bi bile vse tiste žabe v škafo samci. Saj smo vendar vsaj dve žabi videli pri plojenju, zato sem enostavno vrtnarju takobrusil, da ne govori resnice. Takoj nas je nagnal z "marš v šolo!" To smo storili, vsi potrti in silno razočarani nad žabami in vrtnarjem.

Tisto jutro smo prišli v šolo pozno. Učiteljica nas je premečila od nog do glave in šlo ji je na smeh, kaj bi bili smo blatni in nam ni pustila v klopi. Poklicala je učitelja, naj nas pogleda. Ves razred se nam je smejal. Učiteljica nas je nato poslala k vodnjaku, da smo za silo osnažili blato s sebe. Čim smo se vrnili, je učiteljica hotela vedeti, kaj smo počeli, da smo pozni. "Ko smo šli ob železnici v šolo," je jecajlje dejal sošolec, "je tovariš veter klobuk odnesel v žabjo lužo, nakar smo vsi skočili za njim v lužo in se oblatili." Predno je učiteljica vprašala drugega, če je to res, se je oglasila neka deklica in nas ovadila, da smo žabe lovili. Za kazen smo jih dobili s šibo po rokah in pol ure zapora po šoli.

Iz šole grede smo se dogovorili, da gremo naslednje jutro spet nad vrtnarja, da nam da za nalovljene žabe vsaj en groš, ako ne več, tako da vsi vsak dobijo vsaj en krajcar. Ko smo prišli do ograjnih vrat, smo ga poklicali in kmalu je prišel. Povedali smo mu našo misijo. Povabil nas je, naj mu sledimo, kar smo s veseljem storili. Šel je v hišo, nam pa ukazal, naj počakamo pred vrati, da prinese groše. Par trenutkov nato je pljusknila mrzla voda po naših obrazih in obkeli iz velike vrtnarjeve posode. Zbežali smo brez oboto-

vljanja, obenem pa trdno sklenili, da se nad njim maščujemo. Naslednji dan smo si napolnili žepa s kamenjem. Čim smo se približali vrtu ljubeznivega vrtnarja, smo oprezno pogledali okrog, dali je že v vrtu ali če nas morda kdo drugi ne vidi. Ko smo bili gotovi, da ni nikogar, smo začeli metati kamenje v najlepše sadeže in steklenice, ki so jih pokrivala, da so bili sadeži in steklenice popolnoma nedolžne. Že smo zmetali vse pripravljeno kamenje, ko se je iz hiše prikazal razjarjeni vrtnar, mi pa smo jo ubrali urnih nog vsak svojo stran. Nisem imel prilike, da bi ušel po poti, ki vodi v šolo, zato sem bežal naravnost do hiše mojega strica. Moj stric je bil strog in bal sem se ga. Odkrito sem mu povedal vse od kraja, o žabjem lovu in groših, o vrtnarjevem ščegetanju žab po trebuhu in o naši jezi, o metanju kamenja v sadeže in steklenice. Dalje sem mu povedal, da se bojim v šolo in tako tudi domov.

"Nič se ne boj," je dejal stric, "Sel bom s teboj v šolo in povedal učitelju vso zadevo, tako tudi staršem."

Stric je res šel z menoj, potrkol na šolska vrata in učiteljici vse povedal. Kmalu potem pa se je v šoli oglasil tisti vrtnar in učiteljci natvezel o škodi, ki smo mu jo na vrtu napravili z metanjem kamenja, veliko več kot je bilo res. O žabah ni črnil niti besede. Ko je odšel, ni bil nihče kaznovan, pri našem zaslišanju pa nas je učiteljica posvarila, da ne smemo nikdar več nikomur škode narediti, sicer bo sledila težka kazen.

Pozno popoldne tistega dne smo prispeli iz šole domov. Moji starši so že vedeli o našem početju. Sledilo je strogo zaslišanje. Povedal sem vse, kakor je bilo: o žabah in vrtnarju, o metanju kamenja in neuspelem ščegetanju žab po trebuhu, kakor prej stricu. Niso me kaznovali, a zapretili so mi, ako bom še kdaj naredil komu kakšno škodo, ne bo nobenega usmiljenja zame, "po mene pa bo prišel otrok in me vkleknjenega odvede v ječo."

Kmalu po tistem sem spet gnil krave na pašo in bil vesel, da se je vse tako izteklo. Kako uro pozneje pa sem zapazil, da se bližata naši hiši dva orožnika. Večkrat so k nam zahajali orožniki kar tako v vas, ker so bili deležni dobre kapljice in prigrizka, toda njun sedanjí prihod me je navdajal s strahom, da sta morda res prišla, da me odvedeta v ječo. Skril sem se in v strahu čakal, kdaj me pokličejo. Predno je bil čas, da ženem živino domov, sta orožnika že odšla. Ko sem prišel domov, nisem nič vprašal po orožnikih, pri večerji pa je mati dejala z nasmehom, da so me orožniki iskali, a so jih pogovorili, da me niso vzeli. Čutil sem, da se z menoj je šaljivo ali pozneje sem zvedel, da je bilo tako: k nam so prišli le v vas.

Ko sem se naslednje jutro odpravil v šolo, mi je mati zabučala; naj pazim, da ne bom tako neumen in šel spet žab lovit za vrtnarja, da se bo on "z njimi mastil."

"Kaj mislite s tem: 'da se bo z njimi mastil'?", sem ves začuden vprašal mater.

"Ali ne veš, da si vrtnar pravi žabe za jed?"

Poleg je stala moja starejša sestra, ki je baš prišla na partenski oddih iz Trsta. Očividno tudi nji ni bilo znano, da se vrtnar "masti" z žabami.

"Kaj", sem začudeno vprašal, "žabe da bi imel za jed! Tiste rjavozelenkaste žabe naj bi človek jedel? Tega ne verjamem, saj jih niti pes in mačka ne marata!"

"On pa jih je."

(Konec prihodnjik.)

Mikhail Kalinin (na desni), načelnik sovjetov, podeljuje Klimentiju Vorosilovu, vrhovnemu poveljniku ruske armade, Leninski red, najvišje sovjetsko odlikovanje.

Kdo je odkril naše jedi?

V svojih iverih o "Fiziologiji okusa" pravi francoski gastronom Brillant Savarin (1755-1826), da je odkritje nove jedi storilo več za srečo človeštva nego zasleditev nove zvezde... Neki drugi pisec pa še dalje sega: "Mož, ki najde novo jestvino, izkaže večjo uslugo človeštvu kakor pa vojščak, ki dobi bitko."

Verjamemo. Toda zakaj je ime izumiteljev hrane tako redkokdaj znano? Klasična starina je sicer ohranila najslavnejše med njimi: Egis z otoka Roda je pogodil prvi neko ribjo pečenko; Nerej s Kia je sestavil slastno juho iz morske jegulje, Lampriad pa črno omako. Harriad je bil prvi gastronomski ali sladokusni teoretik. Aftonet je oče krvave klobase, Evtim novotar za pripravljanje leče, Aristion neugnan glede obar.

V sibirskimi naselbin, ki so jo Ahajci ustanovili nekaj stoletij pred krščansko ero na obrežju Tarentskega zaliva, je imel izumilce nove jedi pravico, da jo je leto in dan sam pripravil: po vsem videzu prvi, rahlil poskus za patent ali avtorsko pravo.

Po tej daljni dobi je prehrana storila mnogo korakov naprej. Toda stvaritelji najbolj razširjenih in priljubljenih jedil so ostali večinoma nepoznani. Kdo je na pr. začel provensalsko "brandado": polenovko na olivnem olju s česnom, peteršiljem, citronovim sokom, poprom? kasulet (langdoški beli fižol z gosjo ali račjo, prašičevo ali ovčjo pečenko)? kisló zelje, makarone, svinjske noge, juho in v njej kuhano govedino, drobovino (vampe), pasteto iz maslenega testa in drobno seseknanega mesa, itd?

Njih početniki so zaviti v oddaljeno megle prastarine. Nebrečni marsejski pesnik Tancredi Martel je pisal, da je prvo bojabeso (ribjo čorbo) dal skuhati. Protis, stopivši s troveselnice, na kateri se je bil pripeljal iz Fokeje v Marsilijo to pa v zanožini na treh kamenih, med katerimi so goreli smrekovi češarki. Toda neki drugi lironeša iz iste pokrajine, Joseph Mery, pripoveduje v svojih dvajstih stericah, da je na postni petek opatija v marsejskem samostanu prva zvarila "bouillabaisse".

Odkar je francoska kuhinja jela triumirati po vsej Evropi (17. in 18. st.), je tega tako peljala, da jo je vsaka nova zakuska postavila pod pokroviteljstvo velike gospode. Kakor so umetniki posvečali svoje umotvorne knezom, ki so jih ščehli, tako so iznajdljivi juharji in kuharji krstili svoje stvore z imeni svojih gospodarjev ali gospodinj. Pralino (v sladkorju pražen mandelj), ki se imenuje po maršalu Plessis-Praslinu, je v resnici pothual njegov kuharski mojster. Ovjči kare s peteršiljem, ki ga hvali Molierov junak Dorante v "Meščanu plemiču", je skombiniral prej vodja njenih kuhinj negro princeza Conti. Ustvaritev majoneze so pripisovali maršalu vojvodi De Richelieuju, ker se je l. 1756 polastil Port Mahona (pridevnik po tem kraju: mahonnaise - mayonnaise), vendar poveljnik vojske je imel gotovo vse

druge muhe v glavi kakor omakke. Takisto poljski kralj Stanisław I. ni početnik kolača v rumu, pa pa ga je iz Poljske uvedel Francijo. Marija Leščinska, poljskega kralja in žena Ludvika XV., ni pogruntala t. "bouchées a la reine" (neka pasteta), temveč se je zadovoljila s patronačo.

To splošno pravilo ima sicer častne izjeme. Menih kletar, do Perignon, je v 17. stol. doprinesel bistveni način za izdelovanje nastih vin, čast in slava Champagne. Denarstvenik in dobrodelnik Louis de Bechamel je v isti dobi sestavil belo omako iz smetane s katero se še danes slastnost mo. V naslednjem stol. je Charles sošok maršala Contadesa, takrat upravnika pokrajine Alzacije, spobel obrazec za imenitno strasbursko jetrno pasteto. V kraj Velaines-en Barrois (Meuse) postavili spominček Perrin Lamonthu, ki je v 14. stol. prišel v misel, da bi izdeloval jagode marmelado. Druga soha stoji obični Camembert na proslavi gospe Harelovi, ki se ji je l. 17. posrečil sir, nazvan po njenem žji domovini.

Mati gastronomo Brillant-Savarina je iznašla stiroglato pasteto, krščeno njej na podobno "blazinica lepe Zores". Commaicjske madelenke si je izmislil kuharica poljskega kralja.

Boljša polovica slavnega karja Huberta Roberta (1780-1808) se je z deklisim imkom pisala gdčna Sauce. K sta bila oba sladkosnedeča, izumetničila nov način piščanč poulet a la sauce Robert.

Poleg mnogih drugih francoskih izumnikov omenimo še nekatere nefrancoske. John Montagu, grof Sandwich. (18. st.) bil strasten igralec. Da je mogel dlje držati za mizo pri kartah si je dal v papir zaviti kruhlo z zine natičene z maslom in gnetjo. Po njem imamo sendvič razprostranjene po vsem svetu. Nemeec Liebig je študiral prej v Bonnu, nato v Erlangenu v Parizu se je ko sprjeljal Gay-Lussacom. Veliki kemik je odkril kloroform skoraj ob istem času kot Soubeiran v Franciji. Splošno pa je zaslovel z mesom izvlečkom, ki ima še zveste prvrčence.

Mirabeaujev kuhar Villereux ki je zgodaj stopil v pokoj, je spustil na potovanje. V Africi je zabredel med ljudskimi plemi. Poglavar je bil že na tleh, da si privoščil pečenico iz boke človeka. Francoz pa mu je sprejel dal okusiti nekatere jamne receptov, ki so se mu vselej najboljši posrečili. Črni poternik bil tako navdušen, da je tajno ponudil takoj krono v svojem krožju.

Na koncu koncev je bil bitni gastronom kot astronom, zaključimo z Brillant-Savarin domisljico.

POSLSUŠAJTE
PALANDECH'S TRAVEL BUREAU
Folklore Radio Program
Every Sunday from 1 to 2 P. M.
Station WWAE — 1289 Atlantic

All ste že naročili Prosveto? Mladinski list svojemu prijatelju ali sorodniku v domovino? To je edini dar trajne vrednosti. Če za mal denar lahko pošljete prosveto v domovino.

Žabe in mladost

Bilo je v začetku maja. Na vrtovih so cvetelo zgodnje cvetlice, ob gredah pa beli teloh, dišeče vijolice, trobentice in druge. Tu in tam se je spreletaval rmen metuljček, za katerim smo otroci radi stekali. Sadno drevje, odeto a cvetjem, je razširjalo svoj prijetni vonj. V bližnjem gozdu je kukavica pela svoj kuku, ki se je slišal nad petjem ostalih kriľatecv. Tudi žabe, ki so domovale v bližnji luži, so na večer regljale v enakomernem tempu svoj rega-rega in se veselele z ostalim življenjem v prirodi novega življenja pomladi. Prijetni vonj cvetja, ptičje petje in raznobarvne cvetice — vse se je skupaj strnilo v simfonijo prerojene prirode.

Od naše hiše do občinske tri-razredne šole v Smartnem ob Paki, je bilo okrog pol ure hoda, a nas otroke je navadno vzele celo uro ali več. Pot je vodila bodisi po glavni cesti, za železnico,

ali pa po gmajni, kjer so stali veliki jagnedi in kamor v kratkem, prižene vaški pastir svojo čredo govedi. Ob železnici in gmajni je bila velika luža, v kateri je bilo dokaj žab. Najrajši smo hodili v šolo čez gmajno. Pot nas je vodila mimo vrtnarjevega vrta, na katerega smo čisto čez ograjo poželjivo gledali, kajti tam izza ograje so se nam smejale žlahtne rdeče jagode, ob straneh pa so se bohotile krasne cvetlice, ki so ugajale zlasti dekletom.

Nekoga majskega jutra, ko je tisti vrtnar delal na svojem vrtu, smo se šolarji ustavili ob njegovi ograji. Pa nas povabi: "Fantički, ali želite zaslužiti par grošev." Vsi smo se veselo zavzeli za njegovo ponudbo in skoro soglano pritrđili z odličnim "da". Bilo nas je pet skupaj, v starosti okrog 12 let. Kaj naj storimo, da zaslužimo objubljenega groše?

"Dobro," je dejal vrtnar, "nalovite mi kolikor morete žab, in za vsako žabo, ki bo zaregljala, ko bom poščegetal po trebuhu, boste dobili en groš."

Od samega veselja nad to pričakovano novico, bi najrajši šli takoj na žabji lov, rajši kot v šolo. Teško smo čakali naslednjega jutra, da smo šli nad žabe k tisti znani luži. Domovgrede iz šole smo se dogovorili, da eden prinese vrečo. To nalogo sem prevzel jaz, ker smo imeli mlin in dovolj vreč. Zvečer sem polskal primerno vrečo in jo zvil med knjige. Naslednje jutro sem se odpravil v šolo pol ure prej kot navadno in mati je zvedevala vprašala, češ, kam se mi mudi, saj je še prezgodaj. Izgovarjal sem se na neko nalogo, ki jo moram napisati pred šolako uro. Zakaj je nisem napisal doma, je dejala mati, saj sem imel dovolj časa. Končno je veljala moja in odkorakal sem.

Z vsi naglico sem jo ubral proti tisti žabji luži, z namenom, da bom prvi na mestu in tudi največ žab nalovil. Toda drugi so bili hitrejši, kajti par sošolcev je že brodilo po luži. Pridružil sem se jim brez vsakega obotavljanja. Iz luže pa ni bilo slišati nobenega žabjega glasu, kakor se je slišal vselej prej ob

Leon Trocki